

Robert Howell históriái

[2011. április]

1. VENDÉGLŐBEN

Hosszas egyeztetések után, egy washingtoni vendéglőben találkozunk. Vejem visz el kocsin. Tapintatosan magamra hagy. Néhány percig idegesen firkálok a szalvétára. Talán rosszul értettem a helyszín megjelölését? Talán mégsem jön el? Miért is jönne? Nem elég, hogy megírta angolra fordított verseimhez, beretvagyors halála előtt, hódoló előszavát? Hát ki vagyok én, akinek a kedvéért kibújjon koporsójából, feladva megszenvedett, de bizonytalansággal megérdemelt mennyei magányát? A história kerekai forognak nélküle is. Jár a mókuserék. Nincs megállás.

2. ÉGI ÁRNY

A pincérek összefont karral, kihívóan néznek –, ebben az órában még üres a vendéglő, egyikük végül megsajnál, sántikálva odajön. Kávét rendelek, dupla whiskyt, jéggel. Távolodik a vendéglő hihetetlenül kitáguló terében, vakító sivatagban, majd váratlanul, mintha a földből, az üres asztalok közül nőne ki, megjelenik a költő árnya, és megölel. De amikor meg akarom veregetni a vállát, a levegőbe vész a kezem. Felemelem a poharam. Széttárja karjait. „Ő nem ihat – magyarázza szomorúan. – Nincs keze, amivel szájához emelje poharát, szája sincsen, tulajdonképpen ő sincs, nem akarna megtéveszteni, ő momentán csak egy légies illúzió. Égi árny.”

3. A TITOKZATOS ARC

Milyen lehet a borogyinói ősz? Milyen lehet a tél Szuzdálban? A napfogyatkozás Normandiában? Milyen lehet egy délután, a kertben, kedves hársfája alatt,

amikor elcsendesedik minden, csak a feketerigók
suhannak ide-oda, az Isten élő táviratai,
s a Ladoga-tavon távolodik egy fehér vitorla?
Falánk darazsak köröznak a borospohár körül,
és a málnabokrok felől tétova zúgás hallatszik.
Összekeverednek a helyszínek. A tajgában van megint,
és a kavargó hópelyhek között, az ónszínű égen
ismét megjelenik az arc. Évtizedek óta kísérti.
Már az óceán hullámai közül is kirajzolódott,
ott vibrált a párizsi utcán, London vöröstéglás házai között,
és a Néva-parton is követte. Mit akart vajon?

4. SEGÍTHET-E A VERS?

Minden bizonytalan, mozgásban van, közel az óceán,
közel a kés is. Egy naplemente Bostonban,
amikor a nap eltűnik a meseházak között,
s a terjengő homályban az elveszettek árnyai
köröznak kétségbeesetten. S én ablakomból kitekintve
verset mormolok az Unió halottaiért.
Magára gondolok. Mit csinál vajon a messzi Péterváron,
szomorú arcát vodkás pohara tükrében hosszan elnézegetve?
A bronzlovas megnő. Árnya a városra vetül.
Életünkben sok a közös vonás, a hátrálások, a menekülések,
mintha lenne hova hátrálni, lenne hova menekülni?
Valami végleg elvész. Lehet, hogy nem is volt meg soha.
A bizonytalanságérzet tobzódásai. A hezitálások,
a visszavont nemek, az eltagadott igenek. Segíthet-e a vers?

5. SENKI

Magunkra maradunk mindenképpen, ha egy nővel is a
kalodában, annál rosszabb. A sűrű erdőből
ki nem jutunk többé, didereghetünk vasárnap hajnalán.
Gyűlnek az üres üvegek a balkonon,
éjszaka, jól hallhatóan mozog közöttük senki,
az orosz mesék hőse. Mióta fordítom verseit,
az én balkonomon is megjelenik. Kíváncsian nézeget befelé.
Ott áll az ágyam mellett is, amikor, mostanában,
egyre ritkábban, ölelkezem egy nővel, aki megvet és lenéz,
s ezen már nem változtathat semmi... A bizalmatlanság
jovátehetetlen. És mégis elveszek benne, pillanatokra,
mintha repülnék ilyenkor, hullámozó búzamezők fölött,
és látom Senki figyelmes arcát. De hát mit láthat egy árny,
aki minden bizonnyal nem is létezik, csak egy fikció,
egy illúzió, egy absztrakció, mint jelenleg én?

6. A CELLA

Azok a bostoni telek. Szél fúj. A börtöncellában ülök megint,
amit te megúsztál, messzi, orosz barátom.
Hópelyhek kavarnak a levegőben. Zúg az óceán.
Nézem anyámat, haja kibomlik, a tengernek vallja meg,
hogyan akar halni. A cellában elmosódik az arca,
de hallom átkait, örökké hallom. Fogja a kezem
a tengerparton. Hullámra hullám. Nem engedi el soha,
miközben a sereg bombázza a német városokat,
s én lelkiismereti okokból megtagadom a szolgálatot.
Öt hónap a cellában. A priccs, a kübli, a plafon hazudozó
repedései. Ezra ketrecében könnyebb lett volna?
Huszonhárom év múlva, a tiltakozó tömegben,
a Pentagon előtt rémlik fel újra a cella, reflektorfény
vándorol a szürke falon, s egy madár füttyög az ablak négyszögében.

7. VASZILIJ BOGDANOV VERSE

A petrovszki fák. Igor, Dimitrij, Aljosa, Vologya,
Iván és öreganyó. Egy nyírfa külön.
Két rák az öböl homokjában. Jégzajlás a Néván.
Az Izsák-híd égése. Sziklák Normandiában. Üvölt az óceán.
Két kisfiú, térdig homokban. Közel a háború.
Vörös zászlók hullámszerűen a diadalív árnyékában.
Jön a hír az apa és a fivér hősi haláláról.
Mankóikat dühödtén rázzák a veteránok.
Lángol az ősi kastély, a tűzben. Anyád benneég.
A szibériai égen feltűnik a hatalmas óra. Mutatói
a tizenkettesen állnak. Nők forognak a hajnali fényben,
combjuk nyakad körül. Léna jön a reggeli teával.
Sír egy feketerigó. Halott barátod új alakban.
Szűnünk egy miccenésre. Nincs menekvés.

8. KÉRDÉSEK

Milyen lehet diktatúrában élni? Nincs összehasonlítási alapom.
Orwell, Szolzsenyicin, Camus lázadó embere.
Szalamov kolimai történetei. A félelem, a rettegés, az undor
ott kerengőznek a sorközökben, mondatai zegzugos átjáróiban,
az utalásokban, az allúziókban, a sejtetésekben,
a versek között kanyargó, el-elvesző, eltévedő,
hihetetlen történetekben... Hó hull valahol
Szibéria ősrengetegében. A végtelen járatokban,
ugrásra készen várakoznak a démonok és a föld alatt –
ahogyan a bányarémekről szóló, döbbenetes képzelgésében

el is hangzik –, a szovjet pokolban siránkoznak az elkárhozottak.
Hetekig verseiben élek. Tétován felrémlik, mégiscsak
meg kellene ismerkednünk, el kéne utaznom Szentpétervárra,
hogy együtt nézhessük, amint az öböl felett felkel a nap.

9. A HALÁL TESTMELEGE

Metaforái vakító fényénél látom a szögesdrótokat.
Verebek hintáznak rajtuk. A legfőbb érték az ember –
olvasható a felirat a Gulág szigetcsoport légereinek
kapui felett. A munka szabaddá tesz – rémlik fel
egy másik tábla, és őrzöngök whiskys poharammal
a kezemben, ingerel a történelem cinizmusa.
Hogyan lehet ép elmével túlélni a zsarnokságot?
Barátaink halálát? A halál kerengését, testmelegét?
Mégiscsak el kell utaznom Pétervárra,
megnézni a bronzlovast, a rakpartot, a Névát,
az Admirális tőhegyes, égbe fűrődő tornyát,
a Ladoga-tavat, a Mars mezőt, a Nyári kert szobrait.
Az Anyicskov-híd lovakat megféléző szoboralakjait...
Télen kellene odautaznom, hogy elmehessünk a szigetekre szánon.

10. ELJŐ AZ EMLÉKEZÉS IDEJE...

Messzire ragadott a ló, elmaradt Cárszkojé Szélo.
Nyáron kellene odautaznom, hogy kimehessünk Petrovszkba,
és együtt hallgathassuk, egymás mellett heverve az örömfűben
(miért nem örömfű, miért?) az orosz föld panaszhangjait.
Kobzosok, igricek, hegedősök. Itt mindig volt miért sírni,
de örülni is. Mégiscsak tavasszal kellene érkezmem,
amikor zöldbe robban a kertje, és énekelnek a feketerigók,
és a duruzsoló szamovár elringat. Ennyi az élet.
Halott barátait idézné, Ahmatovát, Tinyanovot, Zoscenkót.
Néznénk a hullámozó Ladoga-tavat, így hullámozott
háromszáz esztendeje is, amikor egy férfi
elképzelte ezt a várost az ingoványon, és rázta a láz.
Ősszel kellene ideérnem mégis, amikor sárga levelek
forognak a levegőben, s eljő az emlékezés ideje.

11. KEZEM KALIMPÁLT, MINT EGY RÁK OLLÓJA

Szavai, a nekem írott vagy soha le nem írt, csak rögtönzött,
kitalált, de mindenesetre, ha nem is fennhangon –
hiszen nem volt szája, hangja, tán ő sem volt –,

de valamiképpen mégiscsak elhangzó versei
mélyen elbűvöltek és meghatottak. Elismerésem jeléül
dadogva kezdtem dicsérni empátiáját, beleérző képességét,
érzékenységét, és meg akartam ragadni a kezét,
hogy megrázzam. Elfelejtettem, hogy keze sincs!
Kezem áthatolt az ő vélt kezén, s mint egy rák ollója
kalimpált a levegőben. A pincérek megdöbbenve
bámulhatták, ahogyan felállva, jobb kezem előrenyújtva,
vakon tapogatózok, mintha keresnék valamit.
„Az öreg megőrült” – hallottam, erre ő búsan legyintett.
„Ez már ilyen!” – És szertefoszlott a levegőben.

12. AZ AJÁNLAT

Hogy hogyan értem ki az utcára, már nem tudom.
Bizonyára fizettem, a pincér, a nagy borralaló láttán,
udvariasan segítette fel bundámat. Fejembe nyomtam a kucsmát,
igyekeztem lassan lépegetni, de így is imbolyoghattam,
mint egy süllyedő hajó. Az utcán a hideg kissé magamhoz térített,
s noha égi árnyam eltűnt, még mindig éreztem jelenlétét.
Dideregtem a láztól, a dupla whiskytől, az érzelmek rohamától,
egyre bizarr verseit mormoltam, hát ilyennek láthatott?
Én voltam és mégsem én. Estélyi ruhás hölgyek szálltak ki
a taxikból a vendéglő előtt, s frakkos férfiak karján lejtettek tova.
Két fiatal prostituált is leszólított. „Csodát teszünk veled, bácsika –
mondották. – Meglátod, csodát teszünk... Csak száz dollár,
csupán száz... Ne légy fukar, utolsó ajándékaid vagyunk...”
Legyintettem, és tovább botladozva leintettem egy taxit.

BOGDÁN LÁSZLÓ fordításai

Amint a versekből is világosan kiderül, a ciklus nagyapám amerikai tartózkodása alatt íródott, 1979 telén. Érdekes módon a létezéséről nem tudtunk, noha washingtoni ittléte alatt több akkor írott versét felolvasta, vagy ideadta nekünk. Hogy a Lowell-ciklussal miért tett kivételt, nem is sejtem. Tény, hogy intenzíven tanulmányozta Lowell életművét, hálás volt a költőnek, amiért előszót írt versei angol nyelvű gyűjteményéhez. Sajnos, már nem találkozhattak, Lowell 1977-ben tragikus hirtelenséggel elhunyt. A vizionárius versek, követve a jellegzetes szonettre emlékeztető 14 soros Lowell-versformát, mintegy megpróbálja egy idegen tükörben szemlélni önmagát, elképzelni, hogyan is láthatta őt, az ismeretlen pétervári költőt Robert Lowell. – Tatjana Bogdanova

Kategoria: vers, próza

Denumire autor: Vaszilij Bogdanov

Látó Szépirodalmi Folyóirat